

Sivistysvaliokunta

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2022—2025

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2022—2025 (VNS 3/2021 vp): Asia on saapunut sivistysvaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 4.6.2021.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- ylijohtaja Atte Jääskeläinen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylijohtaja Riitta Kaivosoja, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylijohtaja Petri Lempinen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylijohtaja Eeva-Riitta Pirhonen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylijohtaja Esko Ranto, opetus- ja kulttuuriministeriö
- talouspääällikkö Pasi Rentola, opetus- ja kulttuuriministeriö
- suunnittelupääällikkö Kirsi Heinivirta, opetus- ja kulttuuriministeriö
- johtaja Harri Peltoniemi, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus
- professori Jussi Välimaa, Koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopisto
- tutkimusjohtaja Sinikka Aapola-Kari, Nuorisotutkimusseura ry
- puheenjohtaja Rosa Meriläinen, Veikkauksen edunvälittäjien verkosto

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- valtiovarainministeriö
- Opetushallitus
- Suomen Akatemia
- Taiteen edistämiskeskus
- Valtion liikuntaneuvosto
- Suomen Kuntaliitto
- Kansallisgalleria
- Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry
- Ammattiosaamisen kehittämissyhdystys AMKE ry
- Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf
- Forum Artis ry

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2021 vp

- Gramex äänitemusiikin tekijänoikeusjärjestö ry
- Kansalaisopistojen liitto KoL ry
- Luovan työn tekijät ja yrittäjät (Lyhty)
- Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry
- Opintokeskukset ry
- Professoriliitto ry
- Sivistystyönantajat ry
- Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto — SAKKI ry
- Suomen Kansanopistoyhdistys ry
- Suomen kesäyliopistot ry.
- Suomen Lukiolaisten Liitto
- Suomen museoliitto ry
- Suomen nuorisotalojen kattojärjestö Allianssi ry
- Suomen Olympiakomitea
- Suomen Opiskelija-Allianssi — OSKU ry
- Suomen opiskelijakuntien liitto — SAMOK ry
- Suomen Sinfoniaorkesterit ry
- Suomen Teatterit ry
- Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry
- Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry
- Säveltäjien Tekijänoikeustoimisto Teosto ry
- Taiteen perusopetusliitto TPO ry
- Tieteentekijöiden liitto ry
- Urheiluopistot ry
- Vapaa Sivistystyö ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokan määrärahataso on kehyskaudella keskimäärin 7 miljardia euroa vuodessa. Julkisen talouden suunnitelma vuosille 2022—2025 sisältää opetus- ja kulttuuriministeriön toimialalle merkittäviä määräraha-vaikutteisia uudistuksia. Valiokunta pitää myönteisenä, että julkisen talouden suunnitelman mukaan koulutusmenoista ei leikata, vaan sivistys, oppiminen ja koulutus nähdään keskeisinä koronaepidemiasta elpymisen näkökulmasta.

Hallitus linjasi puoliväliriihen yhteydessä taloudellisen kestävyys-tiekartassa toimista, joilla julkisen talouden kestävyttä vahvistetaan. Tiekartassa keskeisiksi julkisen talouden kestävyttä vahvistaviksi toimenpidekokonaisuuksiksi on määritelty työllisyyden lisääminen ja työttömyyden vähentäminen, talouskasvun edellytysten vahvistaminen, julkisen hallinnon tuottavuuden kasvattaminen ja kustannusvaikuttavuutta tukevat toimet sekä sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus. Näistä monessa koulutuksen, kulttuurin ja liikunnan toimialalla on merkittävä rooli.

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2021 vp

Koulutuspoliittisen selonteon huomioon ottaminen

Sivistysvaliokunnalla julkisen talouden suunnitelmaa käsitellessään on yhtenä erityisenä tarkastelun kohteena ollut se, miten suunnitelma vastaa valtioneuvoston koulutuspoliittisessa selonteossa (VNS 1/2021 vp) esitettyihin tavoitteisiin. Valiokunta tulee ottamaan kantaa koulutuspoliittiseen selontekoon myöhemmin sitä koskevassa mietinnössään.

Yleisenä huomiona valiokunta toteaa, että koulutuspoliittisia uudistuksia edistävät ohjelmat ja niiden toteuttaminen on huomioitu selonteossa hyvin. Ohjelmat liittyvät myös koronakriisin jälkihoitoon. Samanaikaisesti tavoitteena on edistää oppimista ja hyvinvointia.

Julkisen talouden suunnitelmassa on koulutuspoliittisen selonteon tavoitteista otettu huomioon muun muassa oppivelvollisuus uudistuksen toimeenpano sekä panostukset perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen laatu- ja tasa-arvo-ohjelman jatkamiseen kehyskaudella aiempien päätösten mukaisesti. Koulutuspoliittisen selonteon sisältöä vastaavat myös esimerkiksi satsaukset maahanmuuttajien kotouttamiskoulutukseen ja työperäisen maahanmuuton edistämiseen.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on esitetty myös näkemyksiä, että julkisen talouden suunnitelma ei kaikilta osin vastaa koulutuspoliittisen selonteon tavoitteisiin. Esille on tuotu, että vaikka koulutusbudjetti säästyivät kehysriihessä leikkauksilta, siihen ei valtiontalouden suunnitelmassa tehty lisäpanostuksia aiemmin päätettyyn nähden, mikä on ristiriidassa koulutuspoliittisen selonteon tavoitteiden kanssa.

Koulutuspoliittisen selonteon mukaisilla koulutus- ja osaamistason nostamisen tavoitteilla sekä niihin suunnitelluilla toimilla on vaikutuksia julkiseen talouteen oppivelvollisuuden pidentämisen ja jatkuvan oppimisen uudistamisen lisäksi. Yhdeksi osaamistason nousuun liittyväksi tekijäksi koulutuspoliittisessa selonteossa on tuotu esille oppimistulosten parantaminen, minkä olisi hyvä näkyä taloudellisten resurssien pitkäjänteisessä suuntaamisessa. On tarpeen tunnistaa, mikä edellä mainitun tavoitteen saavuttamisessa on koulujen ja oppilaitosten tehtävä, sekä tiedostaa, että työelämän muutokset vaikuttavat oleellisesti osaamisvaatimuksiin eri aloilla ja ammateissa. Koulutus- ja osaamistason nousu on sekä horisontaalista että vertikaalista. Tätä tarkastelua tulee tehdä eri yhteyksissä, jotta saamme lisää ymmärrystä siitä, että sivistys ja osaaminen rakentuvat monella tavalla.

Valiokunta pitää tärkeänä toiminnan ja talouden suunnittelemista rinnakkain siten, että rahoituksen suunnittelussa otetaan huomioon toiminnalle asetettavat tavoitteet ja vaatimukset myös pitkällä aikajänteellä.

Koulutuspoliittisen selonteon huomioimiseen liittyviä eräitä muita havaintoja tuodaan esille tässä lausunnossa jäljempänä eri asiakohtien yhteydessä.

Varhaiskasvatus ja perusopetus

Perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen laatu- ja tasa-arvo-ohjelman toteuttamista jatketaan kehyskaudella aiempien päätösten mukaisesti. Perusopetuksen laatu- ja tasa-arvo-ohjelmaan osoitetaan 60 miljoonaa euroa ja varhaiskasvatuksen laatu- ja tasa-arvo-ohjelmaan osoitetaan yhteensä

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2021 vp

80 miljoonaa euroa vuonna 2022, kun otetaan huomioon hallituksen tulevaisuusinvestointeihin liittyvä 30 miljoonan euron lisäys. Varhaiskasvatukseen sopivaa lasten tukemisen mallia kehitetään, ja tukeen on varattu 15 miljoonaa euroa pysyvää rahoitusta vuodesta 2022 lukien.

Valiokunta katsoo, että edellä mainitut taloudelliset panostukset perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen laadun ja tasa-arvon parantamiseksi ovat tarpeellisia ja tarkoituksenmukaisia. Pyrkimykset kaventaa oppimiseroja sekä vahvistaa oppimisen tukea ovat tärkeitä muun muassa osaamistason nostamista tavoiteltaessa.

Asiantuntijalausunnossa on tuotu esille tarve arvioida varhaiskasvatuksen tuen vahvistamiseen osoitetun 15 miljoonan euron riittävyttä, jos uudistuksen toimeenpano edellyttää varhaiskasvatuksen erityisopettajien määrän lisäämistä. Varhaiskasvatuksen tuen uudistusta valmistellaan parhaillaan, ja valiokunta tulee ottamaan siihen kantaa asian eduskuntakäsittelyn yhteydessä.

Ammatillinen koulutus ja lukiokoulutus

Julkisen talouden suunnitelmassa on otettu huomioon oppivelvollisuuden laajentamisen ja maksuttoman toisen asteen koulutuksen toimeenpanon jatkaminen. Uudistukseen kohdistetaan 65 miljoonaa euroa vuonna 2022, 102 miljoonaa euroa vuonna 2023 ja 129 miljoonaa euroa vuodesta 2024 lukien. Osana hallituksen tulevaisuusinvestointeja lukiokoulutuksen laatu- ja saavutettavuusohjelmaan osoitetaan 10 miljoonaa euroa vuonna 2022. Valiokunta pitää edellä mainittuja rahoituksen kohdentamisia tarpeellisina.

Asiantuntijakuulemisessa tuotiin esille huoli oppivelvollisuus uudistukseen osoitetun rahoituksen riittävydestä. On tärkeää, että valtionrahoitus kattaa oppivelvollisuuden pidennyksestä aiheutuvat kustannukset täysimääräisesti. Uudistus ei saa heikentää koulutuksen järjestäjien rahoitusasemaa. Valiokunta pitää ehdottoman tärkeänä seurata ja arvioida valtionrahoituksen riittävyttä oppivelvollisuus uudistuksen toimeenpanon yhteydessä.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että oppivelvollisuus uudistuksen toteuttamisen onnistumista edesauttaisi se, että toisen asteen koulutuksessa opiskelevien oppimisen tukea vahvistettaisiin nykyisestä. Valiokunta on oppivelvollisuus uudistusta koskevassa mietinnössään (SiVM 15/2020 vp) korostanut, että lukion ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoille tulee turvata oikeus tukiopetukseen sekä ammatillisen koulutuksen opiskelijoille oikeus osa-aikaiseen erityisopetukseen. Valiokunta viittaa eduskunnan hyväksymiin (EV 218/2020 vp) lausumiin (lausumat 9 ja 10), joissa edellytetään hallituksen ryhtyvän tarvittaviin toimenpiteisiin edellä mainittujen tukimuotojen turvaamiseksi.

Julkisen talouden suunnitelmassa osoitetaan resursseja ammatillisen koulutuksen uudistuksen toimeenpanon jatkamiselle. Opettajien ja ohjaajien palkkaamiseen osoitetaan osana hallituksen tulevaisuusinvestointeja 70 miljoonan euron lisärahoitus vuodelle 2022. Oppisopimuskoulutuksen koulutuskorvauksen uudistamista koskevaan kokeiluun osoitetaan vuosina 2022—2024 vuosittain 5 miljoonaa euroa. Hoitajamitoituksen muutokseen vastaamiseksi uusien lähihoitajien koulutukseen varataan jo aiemmin tehdyn päätöksen mukaisesti 43 miljoonaa euroa vuonna 2022, 30 miljoonaa euroa vuonna 2023 ja 16,5 miljoonaa euroa vuonna 2024. Valiokunta pitää edellä mainittuja määräraahavarauksia perusteltuina.

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2021 vp

Korkeakouluopetus ja tutkimus

Yleistä. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla Sitran lahjoitukseen perustuen yliopistoja pääomitaan 67 miljoonalla eurolla vuonna 2022. Pääomittaminen toteutetaan yliopistojen varainhankinnan perusteella. Julkisen talouden suunnitelman mukaan yliopistojen perusrahoitusta lisätään kustannustason nousua vastaavasti 38 miljoonalla eurolla ja ammattikorkeakoulujen perusrahoitusta vastaavasti 19 miljoonalla eurolla.

Suomen kestävä kasvun ohjelmaan sisältyvän alustavan elpymis- ja palautumissuunnitelman mukaan ohjelmasta kohdennetaan Suomen Akatemian tutkimusmäärärahaavaltuuteen 95 miljoonan euron kertaluonteinen lisäys sekä 20 miljoonaa euroa korkeakoulujen digivision toimenpiteisiin ja 15 miljoonaa euroa korkeakoulujen aloituspaikkoihin.

Valiokunnan mielestä edellä todetut määrärahakohdennukset ovat tarpeellisia.

Korkeakoulujen aloituspaikat. Asiantuntijakuulemisessa on koulutuspoliittiseen selontekoon liittyen kiinnitetty huomiota siihen, että korkeakoulujen aloituspaikkamäärien lisääminen korkeakoulutettujen määrän kasvattamiseksi 50 prosenttiin ikäluokasta edellyttää riittävää ja pitkäjänteistä rahoitusta.

Opiskelijamäärän kasvua on rahoitettu vuosina 2020—2021 valtion lisätalousarviossa osoitetulla rahoituksella osana koronapandemian elvytystoimia. Tätä on tarkoitus jatkaa EU:n elpymisrahoituksen avulla.

Valiokunta aikaisempaan lausuntoonsa (SiVL 7/2020 vp, s. 14) viitaten korostaa selkeän rahoituspolun aikaansaamista korkeakoulututkintojen suorittajien määrän lisäämistä koskevien tavoitteiden saavuttamiseksi.

Tiede ja tutkimus. Osana puoliväliriihen uudelleenkohdennuksia strategisen tutkimusrahoituksen valtuutta alennetaan edelliseen kehyspäätökseen verrattuna pysyvästi 25 miljoonaa euroa ja Suomen Akatemian tutkimushankkeiden myöntämisvaltuutta 10 miljoonaa euroa vuodesta 2023 lähtien. Valiokunta pitää tieteeseen kohdistettuja leikkauksia valitettavina ja huomauttaa, että Suomen Akatemian myöntämisvaltuutta laskee myös rahapelitoiminnan tuottoarvion aleneminen ja määräaikaisen kompensaaation päätyminen vuonna 2024.

Edellä todettu yhteensä 35 miljoonan euron leikkaus kohdistuu tutkimukseen, mutta saatuihin asiantuntijalausuntoihin viitaten valiokunta tuo esille, että leikkauksella on vaikutusta yliopisto-opetukseen, koska Suomen Akatemiaan suunnatut leikkaukset kohdistuvat suoraan yliopistoihin. Yliopisto-opetus perustuu maassamme tutkimukseen, joka muodostaa perustan opetukselle. Tutkimusperustaisuuden turvaamiseksi yliopiston opetushenkilöstö sekä tutkii että opettaa.

Suomen tavoitteena on nostaa tutkimus- ja kehittämismenot neljään prosenttiin bruttokansantuotteesta vuoteen 2030 mennessä. Suomen TKI-tavoitteen edistämiseksi hallitus on päättänyt perustaa parlamentaarisen työryhmän selvittämään keinoja, joilla sitoudutaan TKI-tavoitteen saavuttamiseksi vaadittavaan julkisen sektorin t&k-rahoituksen kasvuun vuosikymmenen loppuun asti. Hallitus linjaa mahdollisesta kannustimesta budjettiriihessä 2021.

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2021 vp

Valiokunta pitää tärkeänä, että tutkimukselle ja tieteelle turvataan pitkäjänteinen rahoitus. Yliopistot, korkeakoulut ja tutkimuslaitokset toimivat useiden vuosien päähän ulottuvalla tähtäimellä, mihin myös investoinnit laitteisiin, henkilökuntaan ja tohtorikoulutukseen perustuvat.

Vapaa sivistystyö

Vapaassa sivistystyössä maahanmuuttajien kotouttamiskoulutukseen kohdennetaan kehyskaudella lisäystä 5 miljoonaa euroa vuosittain, mitä valiokunta pitää tarpeellisena. Koulutuspolitiisessa selonteossa todetaan, että maahanmuuttajille tarkoitettun vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen riittävyys ja saatavuus molemmilla kansalliskielillä varmistetaan.

Kansanopistot ovat ratkaisu monille, jotka eivät löydä paikkaansa koulutuksessa ja yhteiskunnassa, ja sen vuoksi on tärkeää, että maahanmuuttajien ja oppivelvollisten koulutukseen kansanopistoissa osoitetaan riittävä rahoitus. Kansanopistot järjestävät yhteiskunnallisena sivistystehtävänä maahanmuuttajien koulutusta, kuten kotoutumissuunnitelman mukaista luku- ja kirjoitustaidon sekä suomen tai ruotsin kielen opetusta. Näillä toimilla vahvistetaan maahanmuuttajien yhteiskunta- ja työelämätaitoja sekä työllistymisen edellytyksiä.

Valiokunta pitää tärkeänä vapaan sivistystyön rahoituksen ennakoitavuutta pitkäjänteisen kehittämistyön mahdollistamiseksi. Valiokunta viitaten oppivelvollisuuslakiin (1214/2020) pitää välttämättömänä, että oppimateriaalikustannukset korvataan kansanopistoille oppivelvollisille tarkoitettussa koulutuksessa kuten muille koulutuksen järjestäjille.

Kulttuuri ja taide

Hallituksen tavoitteessa nostaa työllisyysaste 75 prosenttiin ja kasvattaa työllisten määrää hallituksen työllisyystoimenpitein 80 000 henkilöllä vuosikymmenen loppuun mennessä on hyvä ottaa huomioon taide- ja kulttuurialan mahdollisuudet ja panostaa alan työllisyyden vahvistamiseen. Ala on yksi nopeimmin kehittyviä ja kasvavia palvelualoja, mutta myös yksi eniten koronapandemiasta kärsineistä aloista. Yleisötilaisuudet ovat olleet pandemian tähänastisen vaikutusten takia joko kokonaan suljettuina tai voimakkaiden rajoitusten kohteena, mikä on haitannut sektorin taloutta ja toimintaa voimakkaasti. Valiokunta pitää kaikkia toimia alan elpymisen tukemiseksi tarpeellisina.

Tässä yhteydessä valiokunta aikaisempaan lausuntoonsa (SiVL 11/2020 vp, s. 18) viitaten uudistaa huolensa siitä, että luovan alan tekijöiden työttömyyspäivärahaa voidaan vähentää tekijänoikeuskorvauksen perusteella. Tekijänoikeusjärjestöiltä saatuja tilityksiä kohdellaan työttömyysetuuden sovittelussa samalla tavalla kuin työttömyysaikana tehdyn työn tuottamaa palkkaa, vaikka kyse on tekijälle takautuvasti maksettavasta tekijänoikeuskorvauksesta. Em. menettely pahimmillaan voi leikata työttömyyskorvauksen kokonaan.

Yksityisen kopioinnin hyvitykseen ehdotetaan neljän miljoonan euron laskua kuluvan vuoden 11 miljoonasta eurosta 7 miljoonaan euroon. Valiokunta viittaa aikaisempaan lausuntoonsa (SiVL 7/2020 vp), jossa todetaan seuraavaa: ”Valiokunta pitää hyvänä, että yksityisen kopioinnin hyvityksen määräraha pysyy 11 milj. eurossa vuonna 2021. Sen sijaan vuoden 2022 taso on vielä auki.

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2021 vp

On tärkeää huolehtia siitä, että hyvitysjärjestelmän uudistamisen mahdollinen viivästyminen ei tule jäämään oikeudenhaltijoiden haitaksi.”

Valiokunta kiinnittää huomiota Kansallisgallerian kokoelmatilojen vaikeaan tilanteeseen, jota ei ole julkisen talouden suunnitelmassa huomioitu. Kansallisgallerian mittava arkisto- ja taidekokoelma on osa kansalliskokoelmaa ja kansallista kulttuuriperintöä. Sen asianmukainen säilyttäminen tuleville sukupolville edellyttää asianmukaisia olosuhdesäädelyjä tiloja. Kansallisgallerian kokoelmatilat ovat jo pitkään olleet alimitoitettuja, mikä aiheuttaa vaikeuksia turvata kokoelman vastuullinen säilyminen ja hoito nykyisissä tiloissa. Kokoelmatilojen osalta Kansallisgallerian vuokramäärärahalisäyksen tarvetta ei ole huomioitu julkisen talouden suunnitelmassa. Sivistysvaliokunta pitää ehdottoman tärkeänä, että Kansallisgallerialle turvataan riittävä rahoitus sen kokoelmien asianmukaisen säilyttämisen turvaamiseksi.

Liikunta

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että liikunnan ja liikkumisen terveys- ja hyvinvointivaikutukset ovat merkittäviä julkisen talouden kestävyyskannalta. Aikuisväestöstä sekä lapsista ja nuorista vain kolmasosa liikkuu terveytensä kannalta riittävästi. Koronapandemia on syventänyt liikunnan ja liikkumisen polarisaatiota. Osa jo ennestään vähän liikkuvista on pandemia-aikana liikkunut aikaisempaa vähemmän. Liikkumisen polarisaation syveneminen voi ilmetä tulevaisuudessa yhä useamman ihmisen toimintakyvyn laskuna ja sosiaali- ja terveyspalveluiden tarpeen ja niihin liittyvien kustannusten kasvuna.

Opetus- ja kulttuuriministeriön määrärahoista rahoitetaan suomalaisen liikunta- ja urheilukulttuurin kannalta keskeisiä toimintoja, kuten kuntien liikuntapalveluita ja liikuntapaikkarakentamista, kansalaistoimintaa (liikuntajärjestöt ja seurat), huippu-urheilua, liikunnan koulutusta ja tutkimusta, suurtapahtumia sekä eri väestöryhmien fyysistä aktiivisuutta edistäviä hankkeita ja ohjelmia (Liikkuva varhaiskasvatus-, Liikkuva koulu-, Liikkuva opiskelu-, Liikkuva aikuinen-, Liikkuva perhe- ja Ikiliikkuja-ohjelmia). Valiokunta pitää tärkeänä turvata eri väestöryhmien tarpeita vastaavien ohjelmien pitkäjänteinen rahoitus.

Liikkumisen edistämisen resursointiin tarvitaan eri hallinnonalojen panostusta. Liikkumista edistävät muun muassa hyvät kävely- ja pyöräilyreitit, ulkoilun ja luonnon virkistyskäytön sekä liikuntatoimialan yrittäjyyden tuomat mahdollisuudet. Sosiaali- ja terveydenhuolto on yksi keskeinen ala ihmisten liikkumisen edistämiseksi esimerkiksi toiminta- ja työkyvyn ylläpitämisen kannalta.

Valtion liikuntatoimen (OKM:n hallinnonala) määrärahat koostuvat lähes kokonaan veikkausvaroista. Tätä asiakokonaisuutta käsitellään jäljempänä tässä lausunnossa.

Valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että liikuntaa ja liikkumista edistetään vaikuttavin toimenpitein ja että niihin kohdistetaan riittävä rahoitus. Valiokunta muistuttaa, että eduskunta liikuntapoliittisen selonteon (VNS 6/2018 vp) käsittelyn yhteydessä hyväksyi kannanoton (EK 52/2021 vp), jossa edellytetään hallituksen toimia mm. liikunnan hallinnonrajat ylittävän johtamisen ja täytäntönnäpönnön varmistamiseksi, liikunnan lisäämiseksi sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa kaikilla palvelujen järjestämisen tasoilla neuvolatoiminnasta aina ikäihmisten hoivaan ja hoitoon

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2021 vp

sekä erityisryhmien huomioimiseksi. Lisäksi edellä mainitussa kannanotossa edellytetään hallituksen panostavan riittävästi Liikkuva koulu -toiminnan laajentamiseen kaikille koulutusasteille ja varhaiskasvatukseen sekä liikunnan edistämiseen erityisesti niissä oppilas- ja opiskelijaryhmissä, jotka liikkuvat kaikkein vähiten.

Nuorisotyö

Nuorten työpajatoiminnan tukemiseen osoitetaan kehyskaudella aiempien päätösten mukaisesti vuosittain lisäystä 2 miljoonaa euroa. Osana hallituksen tulevaisuusinvestointeja kohdennetaan etsivän nuorisotyön laajentamiseen 4,5 miljoonaa euroa vuonna 2022.

Valiokunta pitää edellä todettuja määrärahoja tarpeellisina, mutta samalla kiinnittää huomiota siihen, että opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan kohdalla ei käsitellä nuorisotyötä. Valiokunta korostaa nuorisotyön merkitystä muun muassa nuorten osallisuuden ja hyvinvoinnin vahvistamisessa.

Nuorisotyö on nuorille tärkeä palvelu muun muassa ongelmien ennaltaehkäisyn näkökulmasta. Koulutuspoliittisessa selonteossa (s. 17, 52 ja 79) on tuotu esille nuorisotoimen liittyminen nuorten muihin palveluihin, kuten opetukseen, taide- ja kulttuurikasvatukseen ja taiteen perusopetukseen sekä sosiaali- ja terveystieteiden moniammatilliseen yhteistyöhön. Nuorisotyöllä tulee olemaan tärkeä rooli myös oppivelvollisuuden laajentamisen toimeenpanossa.

Koronatilanteen aiheuttamat ongelmat ja niiden korjaaminen

Valiokunta on tarkastellut, miten julkisen talouden suunnitelmassa huomioidaan korona-aikana syntyneet koulutuksellisen tasa-arvon ongelmat sekä osaamisvajeen korjaaminen ja hyvinvoinnin moniammatillinen tukeminen. Koronaepidemia on vaikuttanut opetus- ja kulttuuritoimen hallinnonalalla laajasti palveluiden järjestämismahdollisuuksiin sekä vuonna 2020 että 2021.

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukeminen. Lasten ja nuorten mielenterveysongelmien on havaittu kasvaneen koronan aikana. Osa ongelmista on tunnistamatta, koska hoitosuhteita on katkennut ja hoitoa on siirretty. Tietoa on siitä, että lasten ja nuorten on usein vaikea päästä hoitoon. Tilanne on ollut haastava jo ennen korona-aikaa.

Julkisen talouden suunnitelman mukaan oppilas- ja opiskelijahuollon palvelujen vahvistamista perusopetuksessa ja toisella asteella jatketaan. Palveluihin kohdennettavaa rahoitusta nostetaan 20 miljoonaan euroon vuonna 2022 ja 29 miljoonaan euroon vuodesta 2023 lukien.

Lasten ja nuorten hyvinvointia vahvistavana toimena julkisen talouden suunnitelmassa on tuotu esille ns. harrastamisen Suomen malli. Lasten ja nuorten harrastustoimintaan kohdennetaan aiempien päätösten mukaisesti vuosittain 14,5 miljoonaa euroa. Harrastamisen Suomen malli tuo lisää harrastuksia lasten ja nuorten koulupäivän yhteyteen. Tarkoituksena on, että harrastukset valitaan koulun oppilaiden toiveita noudattaen. Harrastustoimintaa kehitetään alueellisesti kattavasti siten, että jokaisella lapsella ja nuorella on mahdollisuus vähintään yhteen mieluisaan harrastukseen.

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2021 vp

Valiokunta pitää edellä mainittuja rahoituksen kohdentamisia perusteltuina ja kannattaa painokkaasti kaikkia toimia, joilla vaikuttavasti tuetaan lasten ja nuorten hyvinvointia sekä vastataan syntyneiden ongelmien oikea-aikaiseen korjaamiseen. Korona-ajan vaikutukset nuorten elämään ovat olleet merkittävät ja näkyvät monilla elämänaloilla. Sen vuoksi jälkihoidon tulee olla riittävän pitkäkestoista. Niiden avulla tulee tukea lasten ja nuorten mielenterveyttä sekä opintojen hyvää sujumista läpi koulutuspolkujen nivelvaiheet huomioon ottaen.

Oppiminen ja opettaminen korona-aikana. Opetusta on toteutettu korona-aikana vaihtelevassa määrin etäopetuksena. Oppilaiden ja opiskelijoiden näkökulmasta korona on aiheuttanut merkittäviä oppimisen ja hyvinvoinnin pulmia eri koulutusasteilla erityisesti alueilla, joilla oppijat ovat olleet etäopetuksessa pitkiä ajanjaksoja. Opettajilla ja rehtoreilla työn kuormittavuus ja työkuorma ovat kasvaneet merkittävästi. Oppimisen tukeminen on vaatinut tavallista enemmän myös opiskeluhuollon henkilöstöltä sekä lasten ja nuorten huoltajilta.

Koronapandemian vaatimat resurssitarpeet on todettu koulutuspoliittisessa selonteossa. Siinä tuodaan esille, että hyvinvointi- ja oppimisvajeen umpeen kurominen edellyttää ylihallituskautista tahtotilaa kasvaneen palvelutarpeen resursoimiseksi varsinkin niillä alueilla ja koulutusasteilla, joilla etäopetusjaksot ovat olleet pitkiä ja toistuvia.

Poikkeusolojen ja koulujen etäopetusjakson haitallisia vaikutuksia lasten ja nuorten hyvinvointiin ja oppimiseen on pyritty paikkaamaan lisäämällä panostuksia mm. varhaiskasvatukseen, perusopetukseen ja toisen asteen koulutukseen, opinto-ohjaukseen ja nuorisotyöhön. Koronan jälkihoidon koskien julkisen talouden suunnitelmassa on varauduttu vuosiin 2022 ja 2023. Vaikka koronan pitkäaikaisten vaikutusten arvioiminen on toistaiseksi hankalaa, tiedetään koronakriisin näkyneen erityisesti lapsissa ja nuorissa, joilla on kasvuympäristöjensä vuoksi muita vähemmän voimavaroja. Nämä ovat ryhmiä, joilla on ollut haasteita jo ennen koronaa.

Valiokunta kannattaa suunnitelmaa kasvatuksen ja koulutuksen elpymispaketista. Paketin pääpainon tulee kohdistua oppimisen vajeen paikkaamiseen ja kohdentua oppijoiden tuen tarpeisiin vastaamiseen. Valiokunta pitää hyvänä, että opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallitus ovat valmistelleet palautumisstrategiaa koronakriisistä.

Valiokunta korostaa, että vaikka yhteiskuntaa ollaan vaiheittain avaamassa, edellyttää osaamis- ja hyvinvointivajeen kiinni kurominen tutkittuun tietoon perustuvia ja suunnitelmallisia toimenpiteitä. Kielteisiä vaikutuksia esimerkiksi oppimiseen sekä harrastamismahdollisuuksien estymiseen tunnistetaan jo nyt, mutta kaikkia vaikutuksia ja niiden kestoa ei ole tässä vaiheessa mahdollista kokonaan arvioida.

Valiokunta painottaa, että koronan jälkihoidon tulee seurata ja tutkia huolellisesti ja varautua siihen, että jälkihoidon tulee tuottamaan lisäkuluja.

Rahapelitoiminnan tuotto

Viime vuosiin verrattuna Veikkaus Oy:n tuloutuksen arvioidaan jäävän selvästi aiempaa tasoa alhaisemmaksi. Kehitykseen vaikuttavat pelihaittojen torjuntaan liittyvät toimet sekä Veikkaus Oy:n markkinaosuuden supistuminen, jonka taustalla on kilpailun kiristyminen digitaalisessa pe-

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2021 vp

laamisessa. Kehyskauden lopulla rahapelien tuloutuksen arvioidaan olevan yhteensä 624 miljoonaa euroa. Veikkausvoittovarat kohdennetaan arpajaislaissa säädetyllä tavalla opetus- ja kulttuuriministeriön (53 %), maa- ja metsätalousministeriön (4 %) ja sosiaali- ja terveysministeriön (43 %) kesken.

Rahapelituotoilla on rahoitettu yhteiskuntaamme lisäarvoa tuottavia toimintoja. Ne koskevat monin tavoin sivistysvaliokunnan toimialaa. Veikkausvoittovaroista myönnettävällä rahoituksella huolehditaan kulttuurin ja taiteen valtakunnallisesta saatavuudesta ja saavutettavuudesta, millä turvataan ihmisten yhdenvertainen mahdollisuus toteuttaa sivistyksellisiä oikeuksia sekä päästä osalliseksi taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutuksista. Liikunnan ja urheilun merkitystä kuvaavat arvion mukaan vähintään 3 miljardin euron kustannukset, jotka aiheutuvat liian vähäisestä liikkumisesta. Nuorisotyöllä vahvistetaan nuorten osallistumis- ja toimintamahdollisuuksia yhteiskunnassa. Tieteellä puolestaan on keskeinen rooli yhteiskunnan, ihmisten ja ympäristön hyvinvoinnin edistämiseksi. Tutkimuksesta syntyvää uutta osaamista tarvitaan myös yritysten kestävän liiketoiminnan tukemiseen.

Vuosien 2022 ja 2023 osalta rahapelitoiminnan tuottojen tuloutuksen laskua kompensoidaan edunsaajille. Kompensaatio on 330 miljoonaa euroa vuonna 2022 ja 305 miljoonaa euroa vuonna 2023. Edellä mainituista opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan osuudet ovat vuonna 2022 yhteensä 174 miljoonaa euroa ja vuonna 2023 yhteensä 161 miljoonaa euroa.

Edellä todettu kompensatio ei ole täysimääräinen, mikä johtaa OKM:n hallinnonalalla budjetti-leikkauksiin. Esimerkiksi valtion liikuntatoimen määrärahat koostuvat lähes kokonaisuudessaan (91 % v. 2020) veikkausvoittovaroista. Rahapelituottojen ennakoitiin laskevan kuluvalla kehyskaudella jo ennen koronakriisiä, mutta koronakriisin takia lasku on entistä suurempi.

Taiteen ja kulttuurin alalla vaarana on alan työttömyyden kasvu, joka yhdessä korona-ajan seurauksena tulevien ongelmien kanssa uhkaa merkittävästi taiteen ja kulttuurin alan toimintaedellytyksiä. Säästöjen tarkemmasta kohdentumisesta ei ole vielä tietoa, mutta asiantuntijalausannon arvion mukaan mahdollista on, että säästöt kohdentuvat nuoriin, useimmiten korkeakoulutettuihin taiteilijoihin ja pieniin, innovatiivisimpiin taideorganisaatioihin eli ns. vapaaseen kenttään.

Tiedettä ja tutkimusta koskeva näkymä Veikkauksen tulouttamasta rahoituksesta tai sen korvaavasta rahoitustasosta vaikuttaa jo ennakkolta rahoitukseen, koska se perustuu valtuusmenettelyyn.

Valiokunta painottaa ongelmien ennakointia ja tunnistamista sekä veikkausvoittovaroilla rahoitettujen toimintojen toimintaedellytykset turvaavien kestävien ratkaisujen löytämistä. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan hallituksen puoliväliriihessä sovitun mukaisesti jatkotyö uuden pysyvän rahoitusmallin valmistelemiseksi käynnistetään välittömästi. Erkki Liikasen työryhmän raporttiin perustuva jatkotyö tehdään tiiviissä yhteistyössä edunsaajien kanssa. Päätökset on tarkoitus tehdä vuoden 2021 loppuun mennessä ja uudistus toteuttaa vuodesta 2024 alkaen. On tärkeää, että tuleva ratkaisu tehdään parlamentaarisesti ja että se kantaa yli hallituskausien, jotta epävarmuus tulevasta rahoituksesta vähenee.

Valiokunta painottaa, että rahapelituottojen alenemisen kompensatiot tulee ratkaista mahdollisimman nopeasti siten, että uuteen tilanteeseen siirtyminen voidaan ennakoida ajoissa. Mikään ei

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2021 vp

viittaa siihen, että Suomessa tarvitaan aiempaa vähemmän tiedettä, kulttuuria, liikuntaa ja urheilua sekä nuorisotyötä.

Eräitä muita huomioita

Valiokunta pitää tärkeänä huolehtia Opetushallituksen rahoituksen riittävyydestä. Edellisten vuosien menovähennykset ovat selkeästi vaikeuttaneet Opetushallituksen toimintaa ja sen mahdollisuuksia kehittää koulutusjärjestelmää sekä palvella varhaiskasvatuksen ja koulutuksen laajaa kenttää. Pitkällä aikavälillä on tärkeää varmistaa Opetushallituksen tehtävien edellyttämän perustoimintamenorahoituksen riittävä taso ja pyrkiä rahoituksen pitkäjänteisyyteen ja ennustettavuuteen koko kehyskaudeksi.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) toimintamenomäärärahojen riittävän tason turvaamiseen. Saadun selvityksen mukaan Karvin vuoden 2022 talousarvio on jopa 980 000 euroa alijäämäinen.

Karvin toimintamenomäärärahojen leikkaukset vaarantavat luotettavan ja ajantasaisen arviointitiedon tuottamisen kansalliseen, alueelliseen sekä paikalliseen päätöksentekoon. Valiokunta pitää ehdottoman tärkeänä, että tarpeellinen ja laadukas koulutuksen arviointitoiminta turvataan myös riittävin taloudellisin resurssein.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Sivistysvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2021 vp

Helsingissä 2.6.2021

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Paula Risikko kok
varapuheenjohtaja Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Sanna Antikainen ps
jäsen Marko Asell sd
jäsen Jukka Gustafsson sd
jäsen Veronika Honkasalo vas
jäsen Emma Kari vihr
jäsen Hilikka Kemppi kesk
jäsen Anneli Kiljunen sd
jäsen Mikko Kinnunen kesk
jäsen Pasi Kivisaari kesk
jäsen Ari Koponen ps
jäsen Sari Multala kok
jäsen Mikko Ollikainen r
jäsen Sofia Vikman kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Lahtinen

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2021 vp
Eriävä mielipide 1

Eriävä mielipide 1

Perustelut

Yleistä

Hallitukselta odotettiin puoliväliriihestä päätöksiä rakenteellisista uudistuksista, työllisyystoimista sekä talouskasvua vahvistavista uudistuksista. Hallitus jätti kuitenkin nämä tekemättä. Hallituksen tekemättä jättäminen on uhka myös sivistysvaliokunnan toimialaan kuuluville sektoreille. Sivistysvaliokunnan sektorille kuuluvat kaikki ne palvelut, jotka luovat tulevaisuuden kasvua ja varmistavat osaamistason nousun.

Ilman riittäviä talouskasvua vahvistavia uudistuksia yhdistettynä hallituksen jo tekemiin pysyviin menojen lisäykseen tulee tämä aiheuttamaan leikkauksia koulutuksen ja kasvatuksen palveluihin.

Opetus- ja kulttuuriministeriön määrärahataso on kehyskaudella noin 7 miljardia euroa. Kehyskaudella ministeriön hallinnonalan rahoitus laskee 500 miljoonaa euroa.

Erityistä huolta herättää hallituksen päättämien kertaluonteisten menojen kohdentumisen päättyminen vuonna 2022. Tämän osalta jää epäselväksi, mitä se tarkoittaa varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen tasa-arvon vahvistamisen sekä ammatillisen koulutuksen opetus- ja ohjausresurssein vahvistamisen näkökulmasta.

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan osalta on todettava, että iso periaatteellinen ongelma on lisäpanostusten määräaikaisuus sekä sen pirstaloituminen erilaisiin hankkeisiin, ei pitkäjänteiseen toiminnan kehittämiseen. Hallitus ei ole sitoutunut pitkäjänteiseen koulutuspolitiikan tekemiseen.

Koulutuspoliittisen selonteon huomioon ottaminen

Sivistysvaliokunnan saamien asiantuntijalausuntojen perusteella on selvää, että hallituksen esitys julkisen talouden suunnitelmaksi ei pidä sisällään riittäviä toimenpiteitä tavoitteiden saavuttamiseksi. Sinänsä on todettava, että hallituksen asettamat tavoitteet ovat oikeansuuntaisia.

Varhaiskasvatuksen tuen uudistamiseen varatut määrärahat eivät tule sivistysvaliokunnan saaman asiantuntijaselvityksen mukaan olemaan riittäviä. Suuri ongelma liittyy myös siihen, että hallitus ei ole varannut erillistä määrärahaa varhaiskasvatuksen opettajien määrän nostamiselle.

Valtioneuvoston koulutuspoliittisessa selonteossa (VNS 1/2021 vp) korostetaan tarvetta koulutuksen perusrahoituksen vahvistamiseksi. Valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2022—2025 (VNS 3/2021 vp) voidaan todeta, että siinä ei ole toimenpiteitä, joilla koulutuksen perusrahoitusta vahvistettaisiin. Voisi sanoa, että toimenpiteet ovat päinvastaisia, koska suunnitelmaan sisältyy peruspalvelujen valtionosuusleikkauksia, jotka vaikuttavat niin

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2021 vp Eriävä mielipide 1

varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kuin myös kuntien kulttuuri-, nuoriso- ja liikuntatoimen rahoitukseen ja toimintaedellytyksiin.

Hallitus näyttää valinneen tiekseen sen, että se asettaa kunnianhimoisia tavoitteita ilman resursseja niiden toteuttamiseksi.

Varhaiskasvatus ja perusopetus

Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen lisämäärärahat ovat pääosin määräaikaista. Rahoitus varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen laadun ja tasa-arvon vahvistamiseen päättyy vuoden 2022 loppuun.

Kokoomuksen valiokuntaryhmän mukaan julkisen talouden suunnitelma on tältä osin puutteellinen. Hallitus puhuu koulutusuudistuksista, joille se ei kuitenkaan ole varannut erillisrahoitusta. Tätä voidaan pitää selonteon keskeisimpänä puutteena.

Epäselväksi jää myös, miten hallitus aikoo rahoittaa kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun, jonka on tarkoitus päättyä vuonna 2024.

Lisäksi hallituksen julkisen talouden suunnitelmasta puuttuu ehdotukset siitä, miten yksityisten koulutuksen järjestäjien kotikuntakorvauksen taso nostetaan vastaamaan julkista puolta.

Ammatillinen koulutus ja lukiokoulutus

Edelleen huolta herättävät oppivelvollisuuden laajentamisen ja maksuttoman toisen asteen toimeenpanoon varatut määrärahat ja niiden riittävyys. On esitetty aiheellista huolta siitä, että erityisesti uudistuksen alkuvaiheessa varatut määrärahat eivät vastaa tosiasiallisia kustannuksia ja tällöin kunnat joutuvat koulutusleikkausten tielle.

Kokoomuksen valiokuntaryhmä katsoo, että oppivelvollisuusiän laajentamiseen varatut määrärahat olisi tullut kohdentaa opetuksen laadun sekä oppimisen tuen vahvistamiseen. Hallituksen tekemät priorisoinnit pysyvien menolisäysten osalta eivät nosta suomalaisten koulutus- ja osaamistasoa eivätkä vahvista koulutuksen laatua.

Korkeakouluopetus ja tutkimus

Hallituksen hyväksymän kestävyystiekartan mukaan talouskasvu perustuu Suomessa ennen kaikkea tuottavuuden kasvuun. Hallituksen linjauksen mukaan tämä tarkoittaa, että TKI-menot ovat riittävällä tasolla ja neljän prosentin bruttokansantuotesuhteen tavoite vuoteen 2030 mennessä saavutetaan.

Kokoomus on sitoutunut nostamaan tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan rahoituksen tason neljään prosenttiin valtion bruttokansantuotteesta.

Julkisen talouden suunnitelman mukaan tätä päämäärää ei olla saavuttamassa. Käytännössä hallituksen päätökset Suomen Akatemian myöntövaltuuksien sekä strategisen tutkimuksen rahoituk-

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2021 vp Eriävä mielipide 1

sen menoleikkauksista ovat täysin päinvastaiset tämän tavoitteen kanssa. Hallitus toteuttaa historialliset tutkimusrahoituksen leikkaukset.

Myös yksityistä rahoitusta tarvitaan tavoitteeseen pääsemisessä. Vakaa ja ennakoitava toimintaympäristö on edellytys yksityisten investoinneille. Rahoitustason kasvattaminen edellyttää määrätietoista politiikkaa, jolla neljään prosenttiin voidaan päästä.

Korkeakoulujen pääomittamisella vahvistetaan korkeakoulujen omaa rahoitusasemaa. Kuten sivistysvaliokunta lausunnossaan toteaa, pääomittaminen vahvistaa saadun lausunnon mukaan edellytyksiä omilla tutkimuksen vahvuusalueillaan päästä kansainväliseen kärkeen. Pääomittaminen vahvistaa korkeakoulujen autonomiaa ja tukee korkeakoulujen omia uusia tutkimuksellisia avauksia.

Tulevaisuuden kasvu ja kilpailukyky syntyvät osaamisesta. Haaste osaavan työvoiman saatavuudesta on ratkaistava panostamalla jatkuvaan oppimiseen. Suomeen on laadittava osaamisen tulevaisuussopimus yhteistyössä valtion, työmarkkinajärjestöjen ja koulutuksen järjestäjien kesken. Jatkuvan oppimisen reformin tavoitteena on luoda uusia osaamisen päivittämisen mahdollisuuksia kaikille aloille. Erityisesti jatkuvan oppimisen ja osaamisen päivittämisen mahdollisuuksia lisättävä aloilla, joilla paine rakennemuutokselle on kova, ja aloilla, joilla koulutustaso on matala.

Rahapelitoiminnan tuotto

Kokoomuksen valiokuntaryhmä toteaa, että rahapelitoiminnan tuottojen aleneminen on ollut jo pitkään tiedossa. Käytännössä tämä heikentää tieteen, taiteen, kulttuurin, liikunnan ja nuorisotyön toimintaedellytyksiä.

Erityistä huolta herättävät koronapandemian vaikutukset kulttuuri- ja liikunta-alalle. Nämä toimialat ovat kärsineet pitkään jatkuvista rajoitustoimenpiteistä, jotka ovat heikentäneet alojen toimintaedellytyksiä. Ihmisten henkinen ja fyysinen hyvinvointi on alentunut. Koronapandemiasta toipuminen edellyttää, että alojen toimintaedellytykset varmistetaan, jotta ihmisten hyvinvointia voidaan vahvistaa.

Lopuksi

Kokoomuksen valiokuntaryhmä toteaa lopuksi, että julkisen talouden suunnitelma vuosille 2022—2025 ei ota riittäväällä tavalla huomioon koronan aiheuttaman oppimisvajeen kuromista. Tätä voidaan pitää keskeisenä puutteena. Jo tällä hetkellä tiedämme, että korona on heikentänyt oppimiseroja eivätkä oppilaat ole saaneet tarvitsemaansa tukea oppimiseen.

Kokoomuksen valiokuntaryhmä kannattaakin suunnitelmaa kasvatuksen ja koulutuksen elpymispaketista, jolla vastataan nimenomaan oppimisvajeen paikkaamiseen sekä oppilaiden tuen vahvistamiseen.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

**Valiokunnan lausunto SiVL 10/2021 vp
Eriävä mielipide 1**

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 2.6.2021

Paula Risikko kok
Sari Multala kok
Sofia Vikman kok

**Valiokunnan lausunto SiVL 10/2021 vp
Eriävä mielipide 2**

Eriävä mielipide 2

Perustelut

Yleistä

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä pitää tärkeänä, että julkisen talouden suunnitelma antaisi totuudenmukaisen kuvan lähivuosien todennäköisestä talouskehityksestä ja että se sisältäisi uskottavat keinot, joilla asetettuihin tavoitteisiin päästään. Käsittelyssä oleva julkisen talouden suunnitelma kuitenkin perustuu asiantuntijalausunnoistakin ilmenevällä tavalla ylioptimistisiin odotuksiin muun muassa työllisyyskehityksen suhteen eikä sisällä konkreettisia keinoja valtiontalouden ja kuntatalouden saati koulutuspoliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi.

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä pitää huolestuttavana, ettei julkisen talouden suunnitelma tarjoa realistisia taloutta ja työllisyyttä parantavia keinoja. Selonteko ei myöskään tarjoa siis rahoituskeinoja uudistuksille, joita hallitus vaatii. Julkisen talouden suunnitelma vuosille 2022—2025 sisältää opetus- ja kulttuuriministeriön toimialalle merkittäviä määräraha-vaikutteisia uudistuksia, ja useat asiantuntijat ovat huolissaan varojen riittävydestä varsinkin, kun kehykset eivät tarjoa pitäviä keinoja kasvavien kulujen kattamiseen.

Rahoitus riittämätön

Lukuisat asiantuntijalausunnat kiinnittävät huomiota opetusalan riittämättömään rahoitukseen kehyskaudella ja siihen, ettei rahoitus ole pitkäjänteistä. Jo pelkästään oppivelvollisuuden pidentämisen kulut on useiden kuntien ja Kuntaliiton mukaan aliarvioitu. Lisäksi käsittelyssä olevan koulutuspoliittisen selonteon vaatimat toimenpiteet on sivuutettu, kun resursseja on jaettu. Kautti sanat eivät riitä, ellei kehyskaudelle ole varattu tarvittavia resursseja.

Ammattiosaamisen kehittämissyhdystys AMKE ry kiinnittää monella esimerkillä huomiota julkisen talouden suunnitelman puutteisiin. Suunnitelmaan ei ole kirjattu niin sanottua tulevaisuusinvestointia, jolla luvattiin palkata opettajia ja ohjaajia, eikä korona-ajan aiheuttaman koulutusvajeen paikkaamiseen osoiteta varoja.

Koko alan johtava asiantuntija Opetusalan Ammattijärjestö OAJ puolestaan huomauttaa, ettei opettajien palkkaamiseen tarkoitettua rahoitusta ole muutettu pysyväksi määrärahaksi kehyksiin, mikä heikentää koulutuksen laatua pitkällä aikavälillä. Oppimisen tukeen kohdennettiin rahoitusta, mutta sitä ei kohdennettu toisen asteen tuen kehittämiseen. Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL puolestaan huomauttaa, että opiskelijoiden polarisoitunut pahoinvointi jatkuu ja syvenee, ellei korkeakouluopiskelijoiden mielenterveyttä asianmukaisesti tueta.

Julkinen talouden suunnitelma ei myöskään huomioi opintotuen kehittämistarvetta tavalla, jota opiskelijoiden toimeentulon heikko tilanne pandemia-aikana ja sen jälkeen edellyttää.

**Valiokunnan lausunto SiVL 10/2021 vp
Eriävä mielipide 2**

Tutkimuksen rahoitus

Kehysriihessä hallitus päätti pysyvästä tutkimusrahoituksen tason pudotuksesta. Tämä on omiaan heikentämään myös talouden näkymiä. Vaikka rahoitusleikkauksen merkitys valtiontalouteen on lähes mitätön, se on suuri leikkaus itse tutkimukselle.

Pysyvä tieteen rahoitusleikkaus vuodesta 2023 alkaen heikentää välittömästi tutkijoiden rekrytointimahdollisuuksia. Tiedeuraa tai tutkimushanketta ei voi jättää tauolle ja odotella hypoteettista TKI-panostusta joskus tulevaisuudessa. Hallituksen on peruttava tämä tutkimustyöhön kohdentuva leikkaus.

Lopuksi

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä pitää valitettavana, että hallitus on käytännön toiminnallaan osoittanut olevansa kiinnostuneempi toisten EU-jäsenmaiden elvyttämisestä kuin suomalaisen koulutuspolun hoitamisesta kuntoon. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä katsoo, ettei julkisen talouden suunnitelma sisällä uskottavia toimia opetus- ja kulttuurialan ahdingon parantamiseksi ja suomalaisten pitkäjänteisen ja korkeatasoisen koulutuksen turvaamiseksi. Tarvittavia resursseja ei käytännössä esitetä jo päätettyihin uudistuksiin saati uusiin toimenpiteisiin.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 2.6.2021

Sanna Antikainen ps
Ari Koponen ps